

Побороти радість у душі першокласника



15.04.2014

Наталка Сняданко, письменниця, спеціально для УП.Життя

Цього року мій десятирічний син вчергове поміняв школу. Після спеціалізованої німецької далеко від дому через звичайну школу у дворі і до спеціалізованої англійської близько від дому.

Наші критерії стосовно вибору школи стрімко втрачали амбітність – з кожним наступним навчальним роком ми все більше усвідомлювали, що спеціалізованість, особливість, репутація школи в українських умовах – річ абсолютно фікційна.

Може пощастити з хорошим учителем у звичайній школі, а може не пощастити у престижній. І друге, на жаль, трапляється значно частіше. Тож єдиний певний критерій – це відстань від дому. Тоді принаймні не треба годинами стояти у корках.

Система української шкільної освіти має чимало незбагненого для мене. Але найбільш загадковим є принцип "дитина має навчитися вдома", згідно якого вчителі в школі лише оцінюють успіхи дитини і визначають вимоги, усе решта їх не надто хвилює.

Так і виходить, що повернувшись зі школи о шістнадцятій, п'ятикласники повинні розв'язати ще 20 завдань із математики (зазвичай прикладів, які не влазять у калькулятор, або з дробами типу чотири цілих двадцять шість тридцять восьмих), вивчити напам'ять кілька текстів іноземною мовою, зазубрити переклад і правопис 30-40 іноземних слів, прочитати кілька параграфів із історії та географії, намалювати якусь картину, випиляти щось лобзиком.

Ну і не забувати у вільний час про позакласне читання. На вихідні задають не менше.

Для порівняння – німецькі п'ятикласники залишаються робити домашні завдання після школи з учителями, які ці завдання задали і в процесі вчитель коригує навантаження на кожного учня залежно від його індивідуальних здібностей. В результаті, діти повертаються зі школи о тій же 16, але уже зі зробленими уроками. А на вихідні задавати домашнє у більшості країн взагалі заборонено.

В Україні, зрештою, теж, але хто б то дотримувався тих заборон.

Уся система навчання побудована так, щоб із перших днів вашої дитини в школі ви усвідомили – без репетиторів чи додаткових занять із кимось із дорослих вам не обійтись. Інша справа, що "універсального" репетитора ви не знайдете – доведеться наймати окремо математиків, окремо – мовників, при чому з кожної мови. Виникає наївне питання – якщо основні знання дитина однаково здобуває вдома і з приватними вчителями – навіщо взагалі ходити до школи?

Але наївність цього запитання стає очевидною, коли ви починаєте цікавитися не лише тим, які саме оцінки отримує в школі ваша дитина, а і принципами оцінювання.

Якщо вам здається, що достатньо, аби ваша дитина була розумною і ви регулярно займалися з нею з усіх предметів, і оцінки будуть хорошими – це означає, що ви все ще наївно ставитеся до справи. Аби мати справді хороші оцінки, дитина повинна бути насамперед слухняною і старанною, самостійність мислення, не кажучи вже про вади у поведінці – це значно більший злочин в очах вчителів, ніж певна природня обмеженість, яку можна легко компенсувати регулярним зубрінням.

- Хто б міг подумати, що навчання дітей у школі буде коштувати мені більше нервів і часу, ніж колись моє власне навчання, - саме такою є стандартна фраза батьків, які вникають у навчання власних дітей, але при цьому намагаються ще й жити власним життям – працювати, відпочивати. Хоча відпочивати, ясна річ, доводиться частіше у мріях, ніж у реальності і навіть найбільш невдячна і марудна робота видається справжнім щастям у порівнянні з необхідністю робити уроки з власним чадом.

- Нехай ваші діти частіше підходять до вчителів, тоді їм будуть ставити кращі оцінки, - відверто радять на батьківських зборах.

Ця перманентна потреба вчителів у тому, щоб до них підходили – окремий феномен, який мені ніколи не збагнути. Якщо батьки регулярно підходять до вчителів і питають, як вчаться їхні діти, оцінки раптово покращуються. Але цього не відбувається, якщо батьки просто регулярно займаються з дітьми і їм не потрібно підходити до вчителів, щоб довідатися про рівень знань своєї дитини.

Коли мій син повертається зі школи і вчергове каже, що отримав із німецької 11, тоді як "інший хлопчик", який розповів віршик напам'ять гірше, отримав 12, я вже давно не питаю, чому так сталося. Вчителька бачить, що підготовка у нього після німецької спецшколи краща, ніж у дітей, які лише почали вчити мову, і що завдання для нього занадто легкі, тож замість дати йому додаткові завдання або просто чесно поставити те, що поставила б будь-якій іншій дитині на його місці, вона занижує оцінку.

Точно те саме відбувається з іншими дітьми, які після німецьких спецшкол перейшли в англійські. Тобто проблема не у конкретній вчительці, а у системі.

Натомість на уроках англійської, яку мій син лише почав вчити у п'ятому класі на відміну від решти своїх однокласників, які вчили мову з першого класу, йому ніхто не підвищує оцінку за те, що завдання для нього явно значно складніші, ніж для решти дітей.

- Колись вчителька сказала якомусь хлопцеві, що погано відповідав, щоб він брав приклад із мене, бо я тільки почав вчити англійську, а вже знаю краще за нього, - розповідає малий.

Батьків першокласників уже у жовтні, ще до кінця першої чверті, повідомляють, що діти давно (!) повинні вміти читати, і не лише вільно віднімати-додавати у межах десяти, а і розв'язувати задачі на дві дії і навіть рівняння з одним невідомим, до кінця року задачі складнішають до трьох дій, а в лексиконі першокласників з'являється слова "периметр", "відрізок", "промінь", "пряма".

У першому класі також уже пишуть англійські диктанти, проводять звуко-буквенний аналіз слова із поділом звуків на глухі, дзвінкі, м'які, тверді і записують фонетичні транскрипції українських та англійських слів, і хоч і не виставляють офіційних оцінок, дуже чітко дають дітям зрозуміти, хто з них "не дотягує" і на яку оцінку. Не менш чітко це дають зрозуміти і батькам.

Престижна школа відрізняється від непрестижної зазвичай лише тим, що вимоги до дітей вищі, а зовсім не тим (як наївно думали ми раніше), що всього цього дітей у школі навчають. Де саме діти працюючих батьків повинні здобувати усі ці премудрості, невідомо.

Взагалі працюючі батьки, а особливо мами, - це якийсь нонсенс з точки зору шкільної освіти. Дитина на продовженій – це майже сирота, яка просто приречена на недогляд, погані оцінки і невстигання з основних предметів.

У коментарях до численних знаків запитання червоним у зошиті Ви прочитаєте не те, як правильно треба було розв'язати завдання чи (якщо воно розв'язане правильно), яку саме з трьох типів квадратних дужок треба було намалювати в умові, а лаконічне: "Не маєш поняття!", "Розберися!", або і взагалі обурені знаки питання без жодних коментарів.

Коментарі можете отримати, з'явившись особисто. Якщо ви не забираєте дитину відразу після уроків, не зазираєте вчительці в очі і не перепитуєте, що ж задали додому, то погана репутація вам і вашій дитині забезпечена.

Деякі вчительки молодших класів після уроків (це о 12.30) збирають батьків у коридорі і голосно надиктовують домашні завдання. Якщо ж Ви у цей час на роботі, - справа ваша. Наймайте няню, просіть бабусю, викручуйтеся як можете.

Пригадую, що у доісторичні часи мого власного шкільного навчання, наші вчителі теж любили казати, що на найвищу оцінку не знає навіть автор підручника, тож учні навіть за бездоганне виконання завдань більше, ніж на трійку не заслуговують.

Саме такими є типові мотиваційні моделі, які застосовуються спершу в садочку, коли педагогічним вважається присоромити того, хто недостатньо ретельно застелив постіль, а не похвалити того, хто застелив добре, далі – у школі, коли дітей точно так само бояться "перехвалити" і занижують оцінки "щоб більше старалися", далі у дорослому житті, коли найбільшою похвалою є те, що тебе досі не звільнили і взагалі платять зарплату, а все, що ти робиш добре, просто входить у коло твоїх обов'язків.

Якщо у громадському транспорті поступитися місцем загартованій радянським життям бабусі, у відповідь отримаєш зазвичай не усмінене "дякую", а обурене і крізь зуби "нарешті". Підозріло примружені очі, похмура набурмосеність і стиснені зуби замість привітної чи безтурботної посмішки – типове явище на наших вулицях.

Відповідним до такого виразу обличчя є і стан душі, коли не до сміху, не до радості. Ми боїмося посміхнутися так само, як боїмося витратити зайву гривню зі своєї мізерної зарплатні – а раптом не вистачить до кінця місяця. Страх не мотивує ані працювати краще, ані вчитися більше, ані просто радіти життю, страх паралізує і змушує ховатися в екзилі захисних реакцій – байдужості, замкнутості, пасивності. Виховуючи дітей страхом, ми повинні усвідомлювати це.

У дитинстві ми швидко звикаємо до всього, зокрема і до стрімкого занурення у стан перманентної тривоги та сумнівів у правильності кожного зробленого кроку.

Наша віра у себе невпинно зменшується щоразу, коли ми усвідомлюємо марність своїх зусиль – як на місці дитини, якій занижують оцінку для додаткової "мотивації", так і на місці дорослого, якому теж не достатньо просто займатися власною дитиною, а обов'язково слід ще регулярно зазирати в очі численним вчителям, а найкраще взагалі перманентно бути в складі батьківського комітету і з нестримним ентузіазмом збирати гроші, організовувати закупівлю подарунків, проведення ремонтів та інші господарські речі.

Так ніби це якось допомагає підвищувати успішність чи покращувати виховний процес.

Місце зниклої віри у себе не залишається порожнім – його займає страх. Страх зробити помилку, страх, що про твою помилку хтось довідається, страх, що той, хто довідається про твою помилку, обов'язково не відмовить собі в задоволенні покритикувати тебе, і краще привселюдно, щоб насолодитися відчуттям власного тріумфу. Адже у людей, які всього бояться, власні тріумфи – це не радість від своїх успіхів, а дріб'язкове вдовolenня від приниження та помилок інших.

Так ми і вирощуємо у собі цей страх, заповнюючи ним усі пори власної шкіри, сподіваючись, що він захистить нас від ще більшого страху, від великої біди, від катастрофи. У цьому нашому заляканому світосприйнятті більше не залишається місця ні для чого позитивного, ми лише стримано посміхаємося, коли трапляється щось приємне, і відразу ж знову поринаємо у тривоги – через те, що вже трапилося, через те, що може трапитися, через те, що краще б не траплялося ніколи.

Потім ми обережно, ніби боячись розхлюпати дорогою, передаємо цей страх власним дітям. Життя у страхові видається нам річчю нормальною і звичною, і вже навіть дивно уявити собі щось на місці цього перманентного страху, втіленого у гаслі "аби не гірше". Страх перетворюється на чергову фікційну цінність, яка паралізує нас і не дає навіть думати про можливість жити якось по-іншому.

Фразу про необхідність задовільнятися малим ми через це часто розуміємо хибно, адже це зовсім не означає відмову від більшого, це просто означає радість від того, що вже є. Адже з тим же успіхом можна зосередитися не так на своїх та

чужих страхах і помилках, як на своїх і чужих мріях та успіхах, дрібних і великих радощах, приємностях, бажанні поділитися цим позитивом із іншими.

Бажанні вказувати одне одному не лише на помилки, а насамперед на здобутки, хвалити навіть за дрібниці і так поступово витіснити вірус страху, повертаючи на своє законне місце дитячу впевненість у собі, у тому, що світ довкола – яскравий і райдужний навіть попри все погане, що в ньому є, що може трапитися чи краще б ніколи не траплялося.